

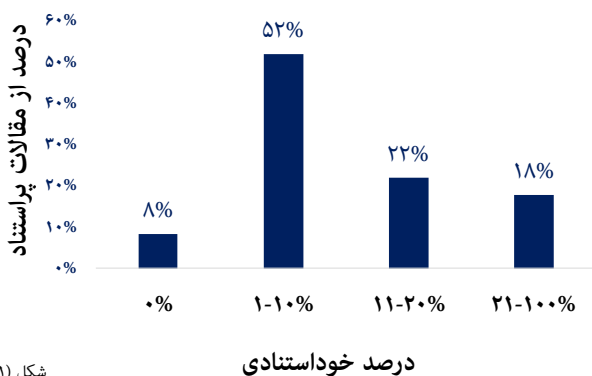
لزوم بازنگری در سیاست تشویق مقالات پراستناد و داغ

دهها هزار مقاله با خوداستنادی بیش از حد متعارف در دسته مقالات پراستناد و داغ قرار می‌گیرند. با پراهمیت‌تر شدن استناد، موسسات آموزش عالی نیاز دارند تا پژوهشگران را با راهکارهای علمی افزایش استنادها آشنا کرده و در سیاست‌های تشویق مقالات بر اساس میزان خوداستنادی بازنگری نمایند.

کرده‌اند.

حداقل تعداد استندهای لازم برای قرار گرفتن در جمع مقالات پراستناد و داغ هر دوماهی یکبار روزآمد و اعلام می‌شوند، بنابراین یک مقاله ممکن است در یک دوره در این فهرست ظاهر و سپس به دلیل نداشتن حداقل استندهای لازم در دوره یا دوره‌های بعدی از فهرست حذف شود. مطابق با آخرین فهرست اعلام شده توسط ESI یک مقاله علوم کشاورزی که در سال ۲۰۱۹ منتشر شده باشد به ۶ استناد نیاز دارد تا در دسته مقالات پراستناد قرار گیرد. این رقم برای مقالات علوم و فضا در همان سال ۱۱ است (جدول ۱).

مقالات پراستناد که شامل مقالات داغ نیز می‌شوند بین ۰ تا ۱۰۰ درصد خوداستنادی (در سطح نویسنده) دارند (شکل ۱). به دلیل ماهیت تجاری و هزینه محاسبه خوداستنادی، در حال حاضر شرکت دارنده ESI میزان خوداستنادی نویسندگان را به عنوان معیاری برای انتخاب یا حذف مقالات پراستناد در نظر نمی‌گیرد. آگاهی از متوسط میزان خوداستنادی نویسندگان در مقالات پراستناد در هر یک از رشته‌ها یکی از راههای قبول یا عدم قبول یک مقاله به عنوان مقاله پراستناد است. مثلاً متوسط خوداستنادی نویسندگان در مقالات پراستناد در رشته موضوعی جامعه‌شناسی ۷٪ است، در مقابل و به عنوان یک مثال دیگر، این رقم برای مقالات پراستناد رشته موضوعی ریاضیات کاربردی ۲۶٪ است.

شکل (۱)

در حال حاضر ۶۰٪ مقالات پراستناد بین ۰ تا ۱۰٪ خوداستنادی و ۸۲٪ آنها تا ۲۰٪ خوداستنادی دارند. در ده

توجه نظام‌های آموزش عالی در کشورهای مختلف به استناد بیشتر شده است. به موازات این مسئله، حساسیت به خوداستنادی نویسندگان در دنیا نیز افزایش یافته است. در این میان با توسعه پایگاه‌های استنادی، تشخیص خوداستنادی نویسندگان نسبت به گذشته ساده‌تر گردیده است. مثلاً، در آخرین فهرست اعلامی پژوهشگران پراستناد (Highly-cited researchers) آن دسته از محققانی که میزان خوداستنادی آنها بیش از حد متعارف بود با داشتن هر تعداد استناد ولو بسیار بالا حذف گردیدند. خوداستنادی در سطح نویسنده به حالتی اطلاق می‌شود که یک پژوهشگر از هر یک از فعالیتهای علمی خود به سایر تحقیقاتش استناد دهد.

پایگاه شاخصهای اساسی علم (ESI) متعلق به شرکت کلاریویت آنالیتیکس (ISI) دو ماهی یکبار فهرست روزآمدی از مقالات پراستناد و داغ را منتشر می‌کند. مقالات پراستناد (Highly-cited papers) یک درصد از مقالاتی را تشکیل می‌دهند که در ده سال اخیر منتشر شده و بیشترین تعداد استناد را متناسب با سال انتشار و رشته موضوعی دریافت کرده‌اند. مقالات قدیمی‌تر نسبت به آنهایی که جدیدتر منتشر شده‌اند فرصت بیشتری برای دریافت استناد دارند و همینطور تعداد استندهای دریافتی از یک رشته به رشته دیگر متفاوت است (جدول ۱). مقالات داغ (Hot papers) آنهایی هستند که در دو سال اخیر منتشر شده و در دوره‌های دو ماهه استندهای بیشتری مطابق با آستانه لحاظ شده دریافت کرده‌اند.

تعداد و سهم مقالات پراستناد و داغ ایران مرتباً در حال افزایش است. براساس آخرین فهرست روزآمد شده، تعداد این گروه از مقالات در سال ۲۰۱۹ به ۴۷۳ مورد رسیده یعنی تقریباً کمی بیش از ۳٪ از سهم دنیا متعلق به پژوهشگران ایرانی است. در سال ۲۰۰۹ این تعداد ۵۰ و سهم ایران ۴٪ بود. در سال ۲۰۱۹ ایران رتبه ۱۷ دنیا براساس تعداد این گروه از مقالات را بدست آورده است. در همین سال، آمریکا، چین، انگلستان، آلمان، استرالیا، کانادا، ایتالیا، فرانسه، هلند و اسپانیا ۱۰ کشور اولی هستند که بین حدود ۶ تا ۳۷٪ از مقالات پراستناد و داغ دنیا را منتشر <https://recognition.webofsciencegroup.com/awards/highly-cited/2019/methodology/>

سال گذشته حدود ۱۶۰,۰۰۰ مقاله پراستناد منتشر شده است، بنابراین براساس این اعداد مشخص است که چند ده هزار مقاله بیش از حد متعارف خوداستنادی دارند. ارزشگذاری بر روی فعالیتهای موسسات آموزش عالی یا پژوهشگران معمولاً در دورههای سه ساله، پنج ساله و ده ساله صورت می‌پذیرد. تجربه انتخاب پژوهشگران پراستناد در سال جاری نشان می‌دهد که بدلیل افزایش حساسیتهای بین‌المللی شرکت دارنده ESI ناگهان و مبتنی بر میزان خوداستنادی گروهی از پژوهشگران را نادیده گرفت. حساسیتی که چاپ یک مقاله^۲ در نشریه PloSBiology و گزارش آن^۳ در نشریه Nature ایجاد کرد باعث این حرکت شد. بنابراین یک سیاست شایسته‌تر آن است که هم اکنون در خصوص خوداستنادی سیاستگذاری و فرهنگ سازی کنیم. فرض کنید در یک نظام رتبه‌بندی به ناگاه یک دانشگاه را به همین دلیل نادیده بگیرند. یکی از راه‌حل‌های مکمل در این زمینه آموزش راه‌کارهای علمی افزایش تعداد استندهاست، بویژه که علاوه بر خود استنادی، گفتگو در خصوص استناد از همکاران نیز در محافل علمی در حال داغ‌تر شدن است.

۲. <https://journals.plos.org/plosbiology/article?id=10.1371/journal.pbio.3000384>

۳. <https://www.nature.com/articles/dV-02479-019-41586>

جدول (۱): حداقل استندهای لازم برای قرار گرفتن مقاله در فهرست مقالات ۱٪ برتر پراستناد

RESEARCH FIELDS	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵	۲۰۱۶	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹
AGRICULTURAL SCIENCES	۱۳۳	۱۳۷	۱۱۱	۹۷	۸۶	۷۱	۶۰	۴۵	۳۰	۱۷	۶
BIOLOGY & BIOCHEMISTRY	۲۷۳	۲۵۰	۲۱۱	۱۹۰	۱۶۵	۱۳۴	۱۰۶	۷۷	۵۱	۲۷	۸
CHEMISTRY	۲۲۵	۲۱۸	۲۱۴	۱۹۲	۱۶۶	۱۴۷	۱۲۳	۸۹	۶۳	۳۳	۹
CLINICAL MEDICINE	۲۲۳	۲۰۶	۱۷۹	۱۵۷	۱۳۵	۱۱۳	۹۵	۷۰	۴۶	۲۳	۷
COMPUTER SCIENCE	۱۳۰	۱۲۵	۱۱۶	۹۹	۹۶	۸۹	۷۱	۵۹	۴۴	۲۵	۹
ECONOMICS & BUSINESS	۱۸۶	۱۷۸	۱۴۷	۱۱۹	۹۵	۷۹	۵۸	۴۰	۲۷	۱۴	۵
ENGINEERING	۱۳۹	۱۳۲	۱۱۷	۱۰۲	۹۲	۸۱	۶۹	۵۴	۴۱	۲۴	۸
ENVIRONMENT/ECOLOGY	۲۵۲	۲۳۲	۱۹۸	۱۷۸	۱۴۵	۱۲۲	۹۵	۶۶	۴۵	۲۳	۷
GEOSCIENCES	۲۱۶	۱۸۲	۱۷۱	۱۵۳	۱۳۱	۱۰۳	۸۱	۵۹	۳۹	۱۹	۷
IMMUNOLOGY	۳۳۹	۲۹۷	۲۵۱	۲۱۵	۱۹۶	۱۷۲	۱۲۷	۹۲	۵۹	۲۹	۸
MATERIALS SCIENCE	۲۵۹	۲۷۶	۲۳۹	۲۲۹	۱۹۸	۱۷۹	۱۴۴	۱۱۱	۷۷	۳۹	۱۰
MATHEMATICS	۸۱	۷۹	۶۵	۵۵	۴۵	۳۹	۳۳	۲۵	۱۹	۱۲	۵
MICROBIOLOGY	۲۴۴	۲۲۵	۱۸۰	۱۷۶	۱۴۹	۱۲۱	۹۵	۸۳	۴۹	۲۴	۶
MOLECULAR BIOLOGY & GENETICS	۴۹۲	۴۴۵	۳۹۸	۳۳۰	۲۷۵	۲۲۵	۱۷۰	۱۲۱	۷۶	۴۱	۱۰
MULTIDISCIPLINARY	۴۴۴	۵۴۸	۴۱۶	۳۷۳	۳۱۲	۱۷۶	۱۶۸	۱۳۸	۶۴	۴۱	۷
NEUROSCIENCE & BEHAVIOR	۲۹۳	۲۶۹	۲۲۰	۱۹۶	۱۶۳	۱۳۳	۱۰۲	۷۶	۵۰	۲۵	۸
PHARMACOLOGY & TOXICOLOGY	۱۹۸	۱۷۹	۱۵۱	۱۳۵	۱۱۷	۹۷	۷۵	۵۶	۳۹	۲۰	۶
PHYSICS	۱۷۹	۱۷۲	۱۵۱	۱۴۲	۱۲۵	۱۰۹	۹۱	۷۰	۴۷	۲۶	۸
PLANT & ANIMAL SCIENCE	۱۵۶	۱۴۵	۱۲۳	۱۰۵	۹۱	۷۶	۶۱	۴۳	۲۸	۱۵	۵
PSYCHIATRY/PSYCHOLOGY	۲۳۶	۲۱۶	۱۸۰	۱۴۵	۱۱۸	۹۸	۷۲	۵۰	۳۳	۱۶	۶
SOCIAL SCIENCES, GENERAL	۱۳۴	۱۲۴	۱۰۴	۹۰	۷۵	۶۵	۴۸	۳۵	۲۳	۱۳	۵
SPACE SCIENCE	۲۶۵	۲۴۰	۲۱۸	۱۹۴	۱۸۹	۱۳۹	۱۱۸	۸۹	۵۹	۳۳	۱۱